

УДК 62-83-52.003

О.М. Закладний, к.т.н., О.О. Закладний, к.т.н., Т.Ю. Оборонов, аспірант
ОЗНАКИ АВАРІЙНИХ РЕЖИМІВ РОБОТИ СИНХРОННИХ ДВИГУНІВ

У роботі розглянуто ознаки аварійних режимів, які впливають на енергоефективність синхронних двигунів. Вибрані ознаки призначені для використання в системах функціонального діагностування енергоефективності синхронних двигунів

Ключові слова: синхронний двигун, асинхронний режим, коротке замикання, обрив фази

А.Н. Закладной, к.т.н., О.А. Закладной, к.т.н., Т.Ю. Оборонов, аспирант
ПРИЗНАКИ АВАРІЙНЫХ РЕЖИМОВ РАБОТЫ СИНХРОННЫХ ДВИГАТЕЛЕЙ

В работе рассмотрены признаки аварийных режимов, влияющих на энергоэффективность работы синхронных двигателей. Выбранные признаки предназначены для использования в системах функционального диагностирования энергоэффективности синхронных двигателей

Ключевые слова: синхронный двигатель, асинхронный режим, короткое замыкание, обрыв фазы

A. Zakladnyi, O. Zakladnyi, T. Oboronov

SYMPTOMS EMERGENCY MODES OF OF SYNCHRONOUS MOTORS

In this work the symptoms of emergency operation that affect the energy efficiency of a synchronous motor. Selected features are intended for use in diagnosing functional efficiency synchronous motors

Keywords: synchronous motor, asynchronous mode, short circuit, open circuit phase

Вступ. На гірничовидобувних і металургійних підприємствах синхронні двигуни (СД) працюють у важких умовах: велика кількість пилу, підвищена вологість, висока температура навколишнього середовища і часто повторюване максимальне навантаження. Такі специфічні умови експлуатації призводять до того, що аварійний вихід з ладу електродвигунів складає близько 30%. Це свідчить про недосконалість систем захисту електродвигунів, що дозволяли б вивести машину в ремонт з мінімальним економічним збитком.

Мета роботи. Метою роботи є визначення ознак аварійних режимів роботи синхронних двигунів

Викладення основного матеріалу. Асинхронний режим у синхронному електродвигуні виникає внаслідок повної або часткової втрати збудження цього двигуна. Повна втрата збудження відбувається у випадках: помилкового відключення пускача, обриву або к.з. в силовому колі обмотки збудження двигуна, пошкодження збуджувача або елементів схеми кіл збудження тощо. В залежності від характеру несправності обмотка збудження двигуна, який перейшов у асинхронний режим, може виявитися розімкнутою, замкнутою накоротко або на резистор (гасильний, для самосинхронізації або обмотки збуджувача).

Часткова втрата збудження може статися в разі роботи двигуна без автоматичного регулятора збудження і неправильних дій персоналу при перерозподілі активних і реактивних навантажень між ним та іншими працюючими двигунами, при деяких ушкодженнях в колах збудження тощо.

Фізичний процес переходу в асинхронний режим відбувається в наступній послідовності: при зникненні або значному зменшенні струму в обмотці збудження двигуна зменшуються магнітний потік збудження і відповідний йому синхронний електромагнітний момент на валу двигуна. Для деякого значення струму збудження величина синхронного

електромагнітного моменту стає меншою обертаючого моменту турбіни і двигуна, який продовжуючи залишатися в мережі, випадає із синхронізму. Для підтримки магнітного поля двигун починає споживати струм з мережі. Внаслідок порушення рівноваги між моментом, що обертає турбіни і електромагнітним (гальмівним) моментом двигуна починає збільшуватися частота обертання агрегату вище синхронної. Регулятор турбіни при цьому зменшує впуск пари в турбіну і прагне зберегти нормальну частоту обертання, внаслідок чого активне навантаження агрегату дещо знижується.

Асинхронний режим роботи двигуна супроводжується наступними змінами показань приладів: струм статора збільшується і коливається з частотою ковзання біля деякого середнього значення; напруга статора знижується тим більше, чим більше навантаження машини; в обмотці ротора протікає змінний струм, ватметр реактивної потужності вказує напрямок потужності з мережі до двигуна.

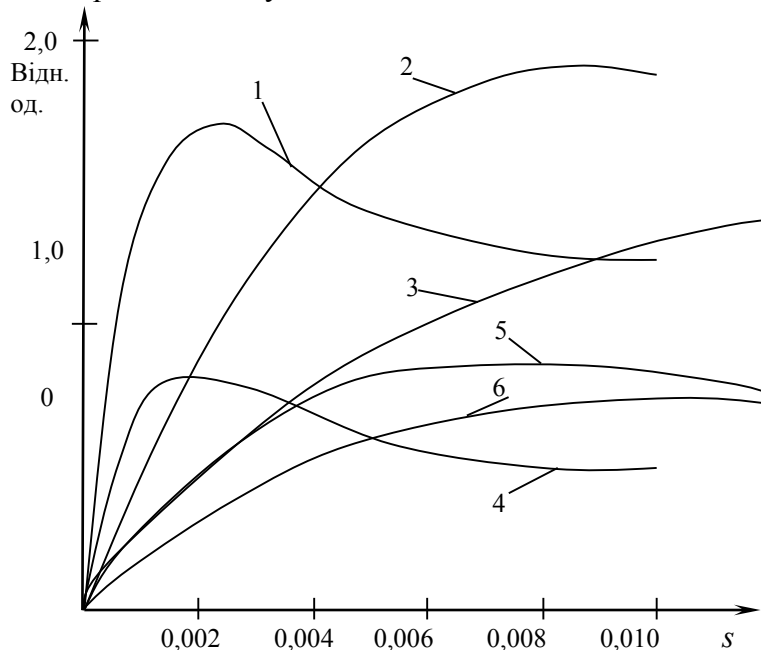

Рис.1. Розрахункові характеристики асинхронних моментів двигунів для різних станів обмотки збудження і схем підключення до мережі: 1 і 4 - ОЗД замкнута на джерело збудження, 2 і 5 - ОЗД замкнута на резистор (гасильний або самосинхронізації); 3 і 6 – для розімкнутої ОЗД

Трифазні симетричні КЗ. Струми фаз різко зростають (струм КЗ може перевищувати пусковий струм двигуна), фазні й лінійні напруги зменшуються. Між струмами й відповідними напругами встановлюється зсув відмінний від зсуву в нормальному режимі. Вектори струмів і напруг є симетричними й урівноваженими, у них відсутні складові зворотних і нульових послідовностей.

При зниженні напруги різко зменшується обертальний момент двигуна ($M \equiv U^2$), фазні обмотки статора перегріваються й згорають. Ударні струми являють велику небезпеку – викликаючи значні зусилля між струмопровідними частинами устаткування та руйнуючи його й викликаючи нагрівання, що у багато разів перевищує термічну стійкість ізоляції

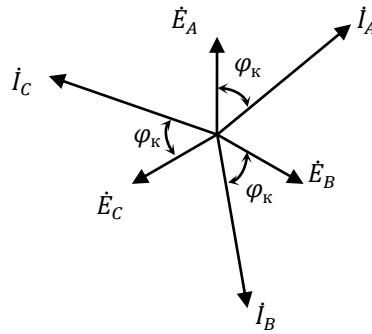

Рис. 2 Векторна діаграма ЕРС і струмів трифазного КЗ

Двофазні (міжфазні) КЗ в одній точці. Струми значно перевищують номінальний струм двигуна. Якщо КЗ відбувається при навантаженні, то в неушкодженій фазі протікає лише струм навантаження, а в uszkodжених фазах струм навантаження накладається на струми КЗ, збільшуючи повний струм у одній фазі та зменшуючи в іншій. Фазні напруги в місці КЗ вищі нуля, одна міжфазна напруга знижується до нуля, а значення двох інших в 1,5 рази перевищують фазну. Вектори струмів і напруг утворюють несиметричну врівноважену систему, мають складові прямої і зворотної послідовностей, але не містять складових нульової

Результуючий момент двигуна визначається різницею моментів, обумовлених полями прямої і зворотної послідовностей. При ковзанні $s=1$ результуючий момент дорівнює нулю. У міру росту швидкості момент двигуна залишається незначним, двигун може зупинитися і перегрітися. Найбільш важкий режим роботи двигуна настає при металічному КЗ, коли напруги прямої й зворотної послідовностей однакові й дорівнюють $0,5U_H$. Для мереж без компенсації різниця фазових кутів опорів навантаження й мережі не перевищує $55 - 60^\circ$.

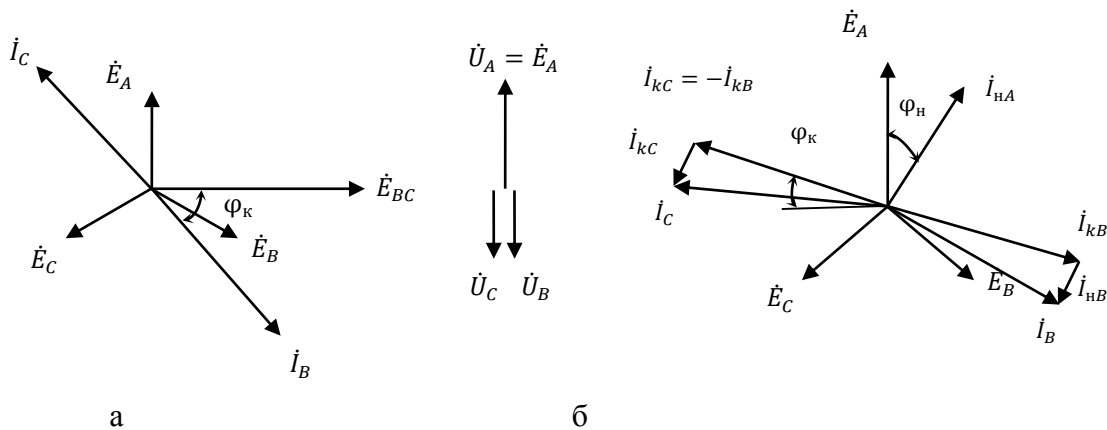

Рис. 3. Векторна діаграма ЕРС і струмів та діаграма напруг при двофазному КЗ без урахування навантаження (а), векторна діаграма ЕРС і струмів із урахуванням навантаження (б)

Двофазні КЗ на землю. Значення струмів uszkodжених фаз, міжфазних напруг залишаються такими само, як і при звичайному двофазному замиканні. Струм нульової послідовності відсутній. Ушкоджені фази в місці металічного КЗ вимушено набувають потенціалу землі. З'являється напруга нульової послідовності. Нейтраль системи (трансформатора) одержує відносно землі зсув $0,5$ ЕРС, а напруга неушкодженої фази зростає до $1,5$ ЕРС. Сильне зниження міжфазних і фазних напруг uszkodжених фаз (у місці КЗ до нуля) і поява складових нульової послідовності не лише у фазних напругах, але й струмах. Напруга між uszkodженими фазами дорівнює нулю. Напруга неушкодженої фази залишається

нормальною. Міжфазні напруги між uszkodженими фазами й неушкодженою знижуються до фазної напруги. Вектори струмів і напруг несиметричні й неврівноважені, з'являються складові прямої послідовності, зворотної і нульової

Через різке зниження напруги в місці КЗ (режим має найменше значення напруги прямої послідовності) цей вид uszkodжень після трифазного КЗ є найважчим з точки зору збереження стійкості енергосистеми й споживачів.

Обрив фази живильної мережі

Однофазні КЗ на землю. Характеризуються протіканням великих струмів сумірних зі струмами міжфазних КЗ. Ушкоджена фаза в місці КЗ вимушено набуває потенціалу землі. Струми й напруги несиметричні і неврівноважені, внаслідок чого з'являються складові прямих, зворотних і нульових послідовностей.

Однофазні КЗ є найчастішим видом uszkodжень у мережах із глухо заземленими нейтральми, що характерно для мереж напругою до 1кВ. Замикання фази на землю в мережі 380 В становить небезпеку для двигуна й характеризуються протіканням значних струмів сумірних зі струмами міжфазних КЗ.

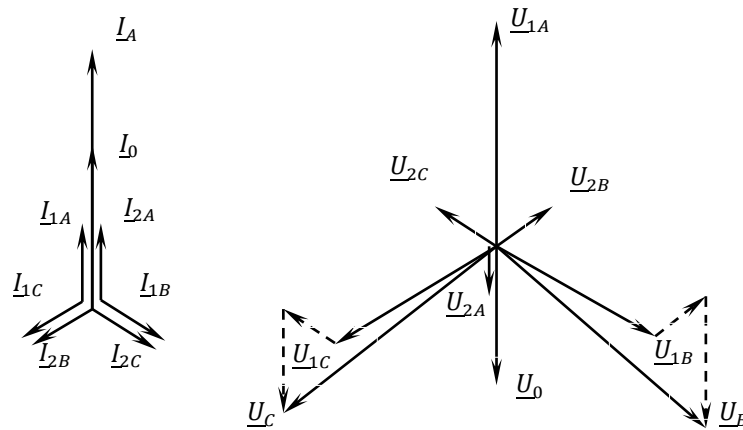

Рис. 4. Векторні діаграми струмів і напруг при однофазному КЗ трансформатора

Однофазні виткові замикання. Такі замикання є несиметричними uszkodженнями, що призводять до спотворення діаграми струмів і напруг. Різко зростає струм прямої послідовності, струм зворотної послідовності лишається практично без зміни. Коротке замикання всього 3-5% витків однієї фази обмотки статора СД призводить до неприпустимого перегрівання, що викликає руйнування ізоляції.

Знижується момент обертання двигуна, і він перегрівається. Ступінь зниження моменту залежить від співвідношення потужностей uszkodженого двигуна й живильної мережі, відносного числа витків, що замкнулися і т. ін. При виткових замиканнях двигун слід негайно вимкнути.

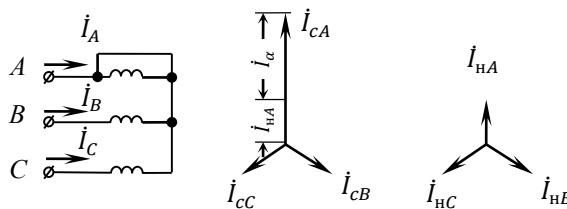

Рис. 5. Схема й векторні діаграми струмів при замиканні всіх витків фази А

Обрив фази живильної мережі. Дві сполучені послідовно обмотки двигуна виявляються

включеними на лінійну напругу. При загальмованому роторі напруга на неушкоджених фазах дорівнює половині лінійної, а напруга на ушкодженій фазі – нулю. Якщо втрата фази відбулася до вмикання двигуна, то пусковий струм становить 86% від пускового при трифазному живленні, тобто понад 5 раз перевищує номінальний. За короткий час такий струм перегріє обмотки. У випадку втрати фази після вмикання двигуна в роботу величина струму збільшується на 75%.

В однофазному режимі в обмотці статора протікає однофазний струм, що створює пульсуюче магнітне поле. Воно змінюється в часі, але не переміщується по колу статора. Якщо втрата фази відбулася до включення двигуна в мережу, то він не може запуститися навіть за відсутності навантаження на валу. При переході двигуна із трифазного режиму роботи в однофазний на ходу утвориться обертальний момент. Якщо швидкість двигуна близька до номінальної, обертальний момент достатній для продовження роботи з невеликим зниженням швидкості.

Висновок

В роботі розглянуті ознаки аварійних режимів, які впливають на енергоефективність роботи синхронних двигунів. Вибрані ознаки призначені для використання в системах функціонального діагностування енергоефективності синхронних двигунів. На основі розглянутого матеріалу можна зробити висновок, що існує сім аварійних режимів синхронних двигунів які суттєво впливають на їх роботу. Найбільш небезпечним є асинхронний режим, оскільки тривала робота двигуна в цьому режимі може призвести до виходу з ладу робочого механізму, що потребує значних витрат на відновлення та ремонт і може створити небезпеку для обслуговуючого персоналу. Також значну небезпеку являє собою режим трифазного короткого замикання, який призводить до перегрівання та згоряння обмоток статора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сыромятников И. А. Режимы работы асинхронных и синхронных двигателей // Под ред. Л. Г. Мамиконянца. 4-е изд., Перераб. и доп. М.: Энергоатомиздат, 1984
2. Семёнов А.С. Моделирование режима пуска синхронного двигателя электропривода насоса ГрАТ-4000 // Наука в центральной России: Научно-производственный периодический журнал. 2012. – №2. – С. 23-27.
3. Гимоян Г.Г. Релейная защита горных электроустановок / Г.Г. Гимоян. – [2-е изд.]. - М.: Недра, 1978. - 349 с.